

■ Педагагічная майстэрня

«УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»: ЯК ЗАХАПІЦЬ ШКОЛЬНІКАЎ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРАЙ?

«Літаратура — гэта чалавеканазнаўства, і менавіта яна фарміруе асобу, таму скарачаць праграму па такіх прадметах недапушчальна», — у гэтым пераканана Вольга ШВЕДАВА-ЮНІЦКАЯ, адна з пераможцаў конкурсу метадычных распрацовак «Урокі сучаснасці», які абвясціла для настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры газета «Літаратура і мастацтва». Настаўніца, якая працуе ў Навасёлкаўскім вучэбна-педагагічным комплексе яслі-сад—сярэдня школа, прапанавала ўрок пазакласнага чытання ў шостым класе па апавесці Андрэя Федарэнкі «Шчарбаты талер», з якім у выніку заняла другое месца. Метадычная распрацоўка настаўніцы прывабіла членаў журы сваёй крэатыўнасцю і інтэрактыўнасцю, разнастайнасцю формаў і педагагічных прыёмаў.

Усяго на конкурс было даслана 75 работ. Найбольшую актыўнасць праявілі настаўнікі з Гродзенскай вобласці, якія даслалі 22 работы, або 30 % ад агульнай колькасці. Воляй лёсу ўсе тры прызавыя месцы таксама дасталіся педагогам з Гродзеншчыны. Узнагароджанне пераможцаў адбылося днямі ў канферэнц-зале выдавецкага дома «Звязда».

Трэцюю прэмію на конкурсе «Урокі сучаснасці» атрымала **Святлана КАМПАНЕЕЦ, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Радунскай сярэдняй школы Воранаўскага раёна**. Прапанаваныя ёю заняткі для вучняў 11 класа па тэме «Сучасная беларуская паэзія: творчасць Віктара Шніпа і Алеся Разанава» знаёмяць школьнікаў са складанай сучаснай паэзіяй, дапамагаюць выхоўваць адчуванне паэтычнага слова.

Як зазначыла падчас цырымоніі ўзнагароджання пераможцаў **галоўны рэдактар «ЛіМа» Ларыса ЦІМОШЫК**, настаўніца даслала сваю работу літаральна за некалькі дзён да Новага года, хоць конкурс стартаваў у самы разгар летніх канікулаў. Увогуле найбольшая колькасць конкурсных работ паступіла ў апошнія дні адыходзячага года, а хтосьці ўвогуле ўскочыў у апошні вагон 31 снежня,

між іншым, усе работы трэба было прачытаць, асэнсаваць і ўнікнуць у іх сутнасць.

— І вось сярод гэтага шквалу найцікавейшых распрацовак мы звярнулі ўвагу на ўрок па сучаснай паэзіі. Шніп і Разанаў — няпростыя паэты ў плане іх філасофскага асэнсавання. Таму хачу падзякаваць, што і гэта частка літаратуры — сучасная паэтычная творчасць — прыходзіць да нашых дзяцей. Усё ж такі ёсць настаўнікі, якія могуць навучыць школьнікаў разумець паэзію. Увогуле ўрокаў, прысвечаных паэзіі, на конкурс паступіла няшмат. І гэта быў той самы выпадак, які мы проста не маглі абмінуць увагай, — канстатавала Ларыса Цімошык.

А першае месца заняла метадычная распрацоўка **дзвюх настаўніц з гарадскога пасёлка Мір Алы БАКАЧ і Алены СМОЛЬСКОЙ** «Няўрымліва падарожнікі» (па творы Анатоля Бутэвіча «У гасцях у вечнасці», раздзел «Мір — цыганская сталіца»). Камісія конкурсу высока ацаніла складаную форму ўрока, выдатныя творчыя здольнасці канкурсантаў, устаноўку на выхаванне талерантнасці, зварот да нацыянальных традыцый розных этнічных супольнасцяў шматнацыянальнай Беларусі.

Цікава, што Алена Смольская — вучаніца

Фота Сяргея НІКАЛАЕВА

Алы Бакач. Больш за тое, апошняя выхоўвала дзяўчынку спачатку ў беларускамоўным дзіцячым садку, а потым, пачынаючы з пятага класа, выклдала ёй у школе родную мову. І вось яны ўжо дзесяць гадоў працуюць побач адна з адной. Алена Смольская прызнаецца: «Мяркую, што невыпадкова сустрэлася на маім шляху мая выхавальніца і мая настаўніца беларускай мовы Ала Іванаўна. Гэта сустрэча прадвызначыла прафесійны лёс. Мне пашчасціла вярнуцца пасля заканчэння філфака БДУ ў сваю родную школу і займацца любімай справай».

Як вядома, школьная праграма па беларускай літаратуры ў апошнія гады пераглядаецца. І не ўсе крокі яе распрацоўшчыкаў падтрымліваюцца настаўнікамі.

— Наколькі я разумею, у Саюзе пісьменнікаў Беларусі абмяркоўвалася пытанне наконт таго, каб напоўніць школьную праграму сучаснымі аўтарамі і творамі. Можна, і трэба гэта зрабіць, але як пры той колькасці гадзін, што адводзяцца на вывучэнне беларускай літаратуры, ахапіць усё? Мы, настаўнікі, — кансерватары і на ўсё новае цяжка пагаджаемся, але ў дыскусійных спрэчках да лагічнай ісціны, напэўна, усё ж такі прыйдзем, — разважае Святлана Кампанеец.

— У літаратуру прыходзіць вялікая колькасць маладых аўтараў, з імі трэба знаёміць

школьнікаў, — упэўнена Вольга Шведава-Юніцкая. — Сучасныя дзеці, у сваёй большасці, не арыентаваны на інтэлектуальную прозу. Вучням падабаюцца творы, звязаныя з нейкім жыццёвым матэрыялам, тое, што ім блізка, можа захапіць іх за жывое. Тая літаратура, якую можна назваць беларускамоўнай белетрыстыкай, у самым добрым сэнсе гэтага слова, што лёгка ўспрымаецца, можа захапіць чытаннем нават не чытачоў, тая ж апавесць «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча, бо не сакрэт, што сучасныя дзеці чытаюць вельмі неахвотна.

А вось знікненне з абавязковай праграмы рамана Андрэя Мрыя «Запіскі Самсона Самасуя» настаўнікі не падтрымліваюць, як і знікненне рамана Кузьмы Чорнага «Пошукі будучыні». Відавочна адно: **крытэрыі адбору мастацкіх твораў для іх уключэння ў вучэбную праграму па беларускай літаратуры і перспектывы развіцця гэтага прадмета ў школе трэба абавязкова абмяркоўваць з педагагічнай грамадскасцю.**

Дарэчы, у арганізатараў конкурсу «Урокі сучаснасці» ёсць задумка падрыхтаваць PDF-зборнік з найлепшымі конкурснымі работамі. Ён стане добрай дапамогай для ўсіх настаўнікаў роднай мовы ў падрыхтоўцы цікавых і нестандартных урокаў.

Надзея НІКАЛАЕВА.

■ Асобы

СВОЙ ЖЫЦЦЁВЫ КОД,

ці Калі прозвішча сугучнае са словам «школа»

Размову з Наталляй ШОКАЛАЙ, настаўніцай рускай мовы і літаратуры сярэдняй школы ў горадзе Высокае Камянецкага раёна, смела можна разбіраць на цытаты — толькі паспявай запісваць! Я вельмі старалася занатаваць усю тую педагагічную і жыццёвую мудрасць, якую літаральна фантаніруе гэты педагог. Ці атрымалася? Меркаваць вам...

Няма ў свеце, напэўна, ніводнай дзяўчыны, якая ў школьныя гады не марыла б аб прафесіі настаўніка. Каб аднойчы ўвайсці ў клас з указкай і журналам, усмінуцца сваім вучням і прамовіць заветнае: «Добры дзень, дзеці!» Для Наталлі Мікалаеўны гэта мара здзейснілася напэўніцу.

Пасля Высокаўскай сярэдняй школы яна паступіла ў Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна, прычым, абраная спецыяльнасць была даволі спецыфічная... Прынамсі, пра гэта і не толькі лепш раскажа яна сама. «Я не магла зрабіць выбар паміж беларускай і рускай мовамі, якія любіла аднолькава, за што шчыра дзякую сваім цудоўным настаўнікам: Валянціне Мікалаеўне Фядковіч і Маіне Сяргееўне Доўгань. Пасля іх урокаў паступаць было лягчэй, а вобраз гэтых педагогаў стаў прыкладам на ўсё жыццё. Аднак, выбіраць было ўсё ж неабходна, і я... пайшла на кампраміс. Мая спецыяльнасць, якой сёння ўжо няма ў ВНУ, — «Беларуская і руская мова. Літаратура народаў свету». Такое цікавае спалучэнне».

Пасля ўніверсітэта па размеркаванні Наталля Шокала з задавальненнем вярнулася ў родную школу, дзе працуе вось ужо 20 гадоў — такі своеасаблівы юбілей. Прычым больш за дзесяць з іх яна выклдала беларускую мову, а потым перайшла да рускай.

Праца настаўніка грэе душу маёй герайні. І імпануе, у першую чаргу, тым, што кожны яе дзень у школе цікавы і непаўторны. «Стараюся ўплятаць у мелодыю ўрока ноткі гумару. Заўсёды дазваляю вучням выказаць уласнае меркаванне, а ў адказ дзялюся сваім. Атрымліваецца дыялог».

Падчас урока Наталля Мікалаеўна часта карыстаецца сучаснымі тэхналогіямі, якія дапамагаюць зрабіць матэрыял цікавым і даходлівым. А вось мабільныя тэлефоны на гэтыя 45 хвілін для вучняў — пад забаронай. Цалкам станоўча настаўніца ставіцца да электронных кніг: калі вучню так больш зручна, калі ласка. Сама ж больш ахвотна возьме ў рукі традыцыйную кнігу.

Сярод вучняў настаўніцы — шмат пераможцаў алімпіяд і на-

вукова-практычных канферэнцый. «Далучыць іх да ўдзелу не так і складана, угадваць, на шчасце, не трэба. Многія імкнуцца самі, — распавядае мая герайня. — А я, арыентуючыся на вопыт, адразу прыкмячаю: вось гэты хлопчык — паэт-пачатковец, гэты — артыстычны чытальнік, тая дзяўчынка валодае выдатнымі здольнасцямі да вывучэння мовы. Увогуле таленавітыя ўсе дзеці...»

Цікаўлюся, што Наталля Мікалаеўна робіць, калі нехта з выхаванцаў ну ніяк не жадае вучыцца, а яна тлумачыць, што нікога ніколі не прымушае, разумеючы, што лянны, на першы погляд, школьнік можа быць проста фізікам па складзе розуму. Аднак неабходную ба-

зу па сваіх прадметах мая герайня безумоўна дасць усім.

Калі ж дзёнік школьніка стракаціць дрэннымі адзнакамі, то вінаватыя ў гэтым, на думку Наталлі Шокалы, і ён сам, і настаўнік, і бацькі. Калі гаварыць пра татаў і мам, то часам дзіцяці не хапае ад іх не тое што канкрэтнай дапамогі па фізіцы ці гісторыі, а падтрымку маральнай. Увогуле ж, вучні сённяшнія не горшыя за колішніх, нават больш матываваныя. «Галоўнае, калі раскажваю нешта на ўроку, бачу, што вочы іх не пустыя...»

У Высокаўскай СШ класы досяць вялікія па колькасці вучняў. І Наталлі Мікалаеўне, як яна прызнаецца, прасцей працаваць менавіта з такімі. «Калі ж справа датычыцца паглыбленага вывучэння прадмета, то лепш выкладаць групе з васьмі чалавек. Тады кожнага бачу».

Не магу абмінуць і змены, якія былі ўнесены ў школьную праграму не так даўно, у тым ліку па рускай мове і літаратуры. Наталля Шокала выступае супраць таго, што з яе выключаны твор Шэкспіра «Рамэа і Джульета». «На маю думку, ён менавіта для 14-гадовых, нават нягледзячы на ​​няпростую мову аўтара. Маім дзецям, прынамсі, п'еса заўсёды падабалася. А вось санеты, якімі яе замянілі, больш падыходзяць 30-гадовым».

У Наталлі і яе мужа сёння падрастаюць двое дзетак: дачка Кацярынка вучыцца ў 5-м класе, сын Раман — у 2-м. Абое займаюцца ў музычнай школе па класах фартэпіяна і акардэона адпаведна. Сумяшчаць няпроста, але дазволу кінучь «музыкалку» дзеці не просяць, бо ў сям'і Шокалаў прынята так: пачаў справу — завяршы.

Калі пытаюся пра хобі, Наталля Мікалаеўна называе падаарожжы. Дарога яе супакойвае... Куды ехаць, на чым, — без розніцы. Увогуле найлепшая вандрэўка — спантанная. Мінулым летам, на канікулах, жанчына ездзіла з мужам, дзецьмі і сям'ёй брата на Нёман. З усмешкай успамінае, як а пятай гадзіне раніцы слухалі з Кацяй спевы першых птушак, выбраўшыся з палаткі. Зачараванне! Шокалы шмат дзе былі ў Беларусі, а самымі прыгожымі мясцінамі лічаць Палессе. Таксама мая герайня вельмі любіць Полацк, называе яго СВАІМ горадам. «Адчуваю яго», — тлумачыць яна.

Акрамя таго, Наталля Мікалаеўна ахвотна вяжа дыванкі (мінулым летам паставіла абсалютны рэкорд — 12 за тры месяцы), вышывае крыжыкам карціны і ручнікі. Стварае звычайна нешта практычнае, не толькі для прыгожасці... «Прыемна, калі нехта носіць мае шкарпэткі, ходзіць па маіх дыванках. Сачу, у каго што прадзіравілася, і абнаўляю, раблю падарунак».

А яшчэ каля свайго дома Наталля Шокала высаджвае дрэвы. Яны растуць, цягнуцца галінкамі ў неба, як і вучні настаўніцы, чыё прозвішча, думаецца, невыпадкова такое сугучнае са словам «школа»...

Настасся НАРЭЙКА